

# Vaikų dispraksijos ir kai kurie jų korekcijos būdai

Dispraksija – reiškia sunkumus planuojant tikslius, sklandžius motorinius judesius („dis“-trūkumas, sugedimas, praxis-veiksmas, darbas. (graik.) Svarbiausia : esant dispraksijoms raumenų tonusas normalus, o sutrikęs gebėjimas sklandžiai pereiti nuo vieno prie kito veiksmo, **judesių planavimo sunkumai**.

Tai gali paveikti įvairių motorinių veiksmų atlikimą, esant normaliam raumenų tonusui ( nėra VCP, raumenų atrofijos

- apsirengimą,
- kalbėjimą,
- motorikos srityje: vaikas ima rašymo priemonę, bet negeba brėžti linijų, glamžyti, išlyginti, plėšti, kirpti- rašymą,
- Valgymą,
- dominuojančios rankos nebuvimą,
- apsunkinta kūno koordinacija, neturi kai kurių motorinių įgūdžių ankstyvame amžiuje –ropoti, šliaužti, lipti laiptais, valgo tik viena ranka, vengia konstravimo, sunkiai suvokia erdvines žodines sąvokas, sunkumai rengiantis, valgant įrankiais ( neatgnybia maisto, aunantis, lipti laiptais, keičiant kojas ir t.t)
- šie vaikai gana dažnai -plasnoja rankomis, supa kojas, neišsėdi ant kėdės, neramūs.
- Gana dažnai stebima sensorinės integracijos problemos( uoslės, jautrumas triukšmui paviršiams ir t.t).

Ši būklė gali būti įvairaus sunkumo ir paveikia skirtingai. Dispraksija dažnai stebime vaikams, kurie turi dėmesio trūkumo, hiperaktyvumo, autizmo spektro, mokymo(si) sunkumus .

Apie **6 procentai** vaikų turi šiuos sunkumus arba trūkstamus gebėjimus atlikti veiksmus.

**Kalbėjimo arba verbalinė dispraksija:** kalbėjimo motorikos programavimo sutrikimas, kuris pasireiškia artikuliacinėmis klaidomis, kurias nulemia apsunkintas kalbėjimo raumenų padėties atradimas, sklandžiai pereinančių vienas nuo kito judesių trūkumas. Jie sunkiai išlaiko artikuliacinę burnos organų padėtį, (sinkinezijos).

Kalbėjimui būdingi: pavienius garsus ar žodžius taria geriau nei sakinius, monotoniškas kalbėjimas, skardžiųjų priebalsių duslinimas, blogiau supranta kitų kūno kalbą, sunkiai jungia žodžius į sakinius, negeba užduoti klausimų, sunkiau patys supranta kalbos srautą, nekuria rišlaus pasakojimo, kalba neatitinka socialinės situacijos. Kalba tampa nesuprantama, kai kalba sakiniiais (garsų keitimai, praleidimai, žodžių iškraipymai). Nepastovus šveplavimas. Paprastai šiems vaikams greit suformuojami izoliuoti garsai, tačiau užtrunka automatizuojant garsus žodžiuose ypač, priebalsių samplaikose, sakiniuose.

1 iš 20 vaikų būdingi šie kalbėjimo trūkumai. Dažniau berniukai. Svarbiausias principas: multisensorinis požiūris į vaiką ir ugdymo priemonių ir metodų parinkimą. Artikuliacinė

mankšta orientuota į dinamines pratimus, skatinančius judesių nuoseklumą ir koordinaciją: 1-2, 1-2-3. Paprastai šiems vaikams greit suformuojami izoliuoti garsai, tačiau užtrunka automatizuojant garsus žodžiuose ypač, priebalsių samplaikose, sakiniuose.

Rekomenduojam garsų multimodulinis metodas garsų mokymui naudojant kinestetinę, girdimąją ir regimąją informaciją, naudojami rankų judesiai ir ženklai garsų tarimo būdui ir vietai iliustruoti (rankų mostai: pvz. –pučiamiesiems, staigus mostas-sprogstamiesiems garsams parodyti).

Yra keletas sistemų kaip dirbti su vaikais, kurie turi kalbėjimo judesių planavimo sutrikimų. Jie taikomi arba pasirenkami nuo to koks vaiko amžius, kiek garsų balsių ir priebalsių vaikas taria, kokia bendrosios motorikos būklė.

Dažniausiai tenka rinktis integruotą būdą.

Ikimokyklinukams 5-6 metų amžiaus labiau tinka integruotas fonologinio suvokimo kalbėjimo mokymo metodas.

Jo tikslas –lavinti kalbėjimo aiškumą, fonologinį suvokimą, rengtis rašto darbams (grafemos raidės ir garsas tarpusavio ryšio atskleidimas).



- Dažnai tenka mokytis atlikti kalbėjimo judesius, juos pamėgdžiojant( logopedas parodo au- ei-ui ir kt. dvibalsių tarimą be garso , o vaikas judesį atkartoja. Svarbu, kad kalbos padargų pratimai būtų dinaminiai.
- Formuojami pirmieji garsai m, n,p, b,t,d,v, jeigu jų dar netaria
- Mokomės tarti skiemenis BP, PB, PBP, PBPB ( P-priebalsis, B-balsis) Mokomės tarti skiemenų eilę , kurie nesusiję į žodį : ba-pa-pa, ma-ka-ma, pa-ka-ma, ba-ka, pa-ta-ka ir pan..
- Tada vaiko dėmesys fokusuojamas į skiemenų eilės ištarimą, o ne į pastangas ištartį prasmingą žodį.
- Tada pereiname į prasmingų žodžių tarimą su šiais skiemenimis. Mokomės tarti skiemenis BP, PB, PBP, PBPB ( P-priebalsis, B-balsis).
- Lygiagrečiai mokomės fonemas skirti nuo kitų , išgirsti skiemenyje, žodyje.
- Identifikuoti garsą žodžio pradžioje , gale.
- Skirti panašius garsus, skiemenis, panašiai skambančių žodžių poras.
- Mokome tarti priebalsių samplaikas.
- Mokomės tarti sakinius, nepamiršdami raiškumo, pauzių, intonacijų
- Laviname vaiko savikontrolės įgūdžius.
- Svarbiausias principas: multimodalinis, multisensorinis požiūris į vaiką ir ugdymo priemonių parinkimą: kaip vaikas juda, lipa laiptais , kokius kasdienius judesius atlikdamas susiduria su sunkumais.
- Artikuliacinė mankšta orientuota į dinaminius pratimus, skatinančius judesių nuoseklumą ir koordinaciją: 1-2, 1-2-3.
- Laviname vaiko savikontrolės įgūdžius.

- Atliekamos bendrojo pobūdžio suvokimą , kognityvinius procesus lavinančios užduotys, pasyvaus ir aktyvaus žodyno plėtra, bendraujant, skaitant, edukaciniai žaidimai su abėcėle, skaičiais, stalo žaidimai , dydžio, spalvos , kiekio, dalies ir visumos siejimo žaidimai, tūrinės dėlionės.
- Šiems vaikams labai tinka vizualinio skenavimo, vizualinio suvokimo ir dėmesio sutelkimo , grupavimo, ryšių nustatymo, analizavimo, lyginimo užduotys, nes jų metu reikia atlikti keletą nuoseklių veiksmų, išgirsti 1-2-3 instrukcijas.

**Logopedas žino koks ryšys tarp mokėjimo ridenti kamuolį , kubelį ir linijų brėžimo arba rašymo veiksmo.**

- Akies ir rankos koordinacijos lavinimo užduotys.
- Greta to visada eina bendrosios motorikos, logoritmikos, „psichogimnastikos“ pratimai, nes formuojasi sklandžių kūno judesių atlikimas, formuojasi nauji ryšiai ( pradedame nuo kamuolio ridenimo, spyrimo, gaudymo ir pereiname prie kelių nuoseklių judesių atlikimo pavyzdžiai : kūno garsų žaidimas, eiliuotos 1-2-4 dalių instrukcijos ir t.t ).
- Hiperaktyvumo, nerimastingumo švelninimui labai paveikūs kūno kontrolės pratimai ( praktika): ėjimas su užduotimis iki logopedo kabineto ir iš jo iki grupės reikia nueiti atbulomis, su „karūna ant galvos“, nunešti „ picas ant padėklų, užlipti laiptais, nešant „ledus“ –kuriu įvairias žaidybines situacijas, kurias vaikai labai mėgsta ir noriai atlieka.
- Atlieku ritminius kūno judesio ritminius pratimus, susidedančius iš 1, 2 3, 4, 6 dalių rankų ir kojų judesių derinių. Taip gerėja vaikų savo kūno suvokimas erdvėje ir šaliname kūno koordinacijos trūkumus.
- Sensorinės integracijos iššūkiams įveikti: įvairių tekstūrų paviršiai, rutuliukai, birios medžiagos, uoslės pojūčius lavinantys žaidimai , padeda sureguliuoti jutiminius pojūčius.

Svarbu, kad atliekama veikla būtų paskata vaikui įgyti daugiau pasitikėjimo savimi, savarankiškumo ir gebėjimo komunikuoti.

Naudota literatūra:

1. Neurologė Indrė Bakanienė,  
Logopedė Aušra Šlečkienė. Idiopatiniai kalbos ir kalbėjimo sutrikimai.  
Kauno VRC.  
Neurologė Indrė Bakanienė,  
Logopedė Aušra Šlečkienė.
2. Giedrė Ryčkovienė. Logopedų profesinis pasirengimas atpažinti vaikų  
kalbėjimo dispraksijas. Kaunas, 2025.